

Svatý Kalist ožlutí list. (14. říjen)

**Do svatého Havla má být všechno ovoce
v komoře. (16. říjen)**

Svatý Havel shazuje poslední švestky na zem.

Svatá Voršila den krátí, teplo nenavrátní. (21 říjen)

Vážení čtenáři!

Nastupující podzim přináší chladné dny i více vlhkosti. Po horkém a suchém létě jsme si tak mohli oddechnout, ale zase jsme už rádi za teplo a doma si zatopíme. S podzimem dokončujeme sklizeň veškeré úrody, kterou rok nadělil, zazimováváme záhony na zahradě i pole.

A co si přečteme v říjnovém Zpravodaji? I když doma semenaříme, ba dokonce udržujeme staré odrůdy, přesto mnohdy zároveň kupujeme také osiva v barevných sáčcích v obchodech. V létě jsme dostali na Gengel zásilku se starými osivovými sáčky a při jejich probírání a pozorování obrázků a textů na nich byla možnost porovnat je s těmi současnými. Lze vidět,

jak se staré a nové sáčky vzájemně liší například popisem pěstování, materiálem, z něhož jsou vyrobeny, ale i kolik v nich bylo semenek dřív a kolik v nich je dnes. Sáčkům věnujeme úvodní článek a též příspěvek následující, kde porovnáváme sáčky z různých let, ale u jedné a téže odrůdy, a to u petržele Hanácké.

V létě se setkali v Košíkově na Vysočině uchovatelé Gengelu. Manželé Rybníčkoví zde pěstují mimo jiné velký počet různých odrůd rajčat a na zahradě používají mulčování slámou, aby udrželi cennou vláhu v půdě. Jaké další plodiny zde na konci července návštěvníci viděli a ochutnávali se dozvíme v příspěvku, který připravila účastnice setkání.

Ve volném pokračování výběrů rostlin na semeno se podíváme na bulvový celer. Jak mají vypadat bulvy a nať celero-vých rostlin, z nichž chceme získat osivo i jak je sklízet a upravit pro uložení na zimu si přiblížíme slovem i na řadě obrázků.

Vracíme se po čase ke srovnání kulturních a planých rostlin. Poslouží nám k tomu plody třešně ptačí a třešně kulturní. Obojí třešně jsme zvážili a výsledná čísla nám dávají představu, jak se zvětšily plody, které můžeme dnes užívat.

Dosušování slunečnic v říjnu před vydrolením semen.

Dobré zdraví do nadcházejícího podzimu přeje

P. Dostálék
FOTO – archiv Gengelu

Poslední švestky ze stromů podle pranostiky shazuje svatý Havel.

Obsah č. 5/2026

Úvodník říjnový.....	1
Jaké byly a co obsahovaly sáčky s osivem před 40 lety?	2–5
Petržel Hanácká v osivových sáčcích 1982, 1991 a 2028	6–7
Uchovatelé starých odrůd Gengelu se letos potkali v Košíkově na Vysočině	8–9
Poslední pastva motýlů na listopadkách	9
Vybíráme bulvy celeru na osivo	10–11
Srovnání velikosti plodů plané a kulturní třešně	12–15
Drobné zprávy ze světa starých odrůd a rostlinstva vůbec	16

Jaké byly a co obsahovaly sáčky s osivy před 40 lety?

Vsrpnu 2026 jsme na Gengel dostali poštou balíček se starými sáčky s osivy. Zaslala nám je dárkyně od Mladé Boleslavi a připojila k nim následující řádky: „známí si koupili starý domek a při vyklizení narazili, mimo jiné, na to, co Vám posílám. Moc fandím práci, kterou děláte. Dříve jsem nosila semínka ze své zahrádky do Semínkoven, ale dneska roky přibýly a jak stárnu, sil ubývá...“

Přibližme si, jaké sáčky zásilka skrývala. Údaje z nich mohou být zajímavé a poučné z různých důvodů. Například jako srovnání tehdejších odrůd se současnou odrůdovou nabídkou v sáčcích, porovnání množství, tedy kolik osiva nesly sáčky dříve a kolik obsahují dnes, či jak se měnila podoba sáčků a čím se liší ty staré od těch současných.

Došla krabička obsahovala semenářské obaly, časově spadající do období zhruba od druhé poloviny 70. let minulého století až po počátek let devadesátých (1977–1991), tedy rozmezí asi 15 let. Přesněji je na sáčcích uvedeno např. „platí do 30.9.1982“ a lze předpokládat, že byly

Krabička došlá poštou obsahovala několik desítek starých osivových sáčků se zeleninou a květinami.

načateny a zakoupeny před tímto datem. Jsou tedy vlastně vždy o něco starší.

Načaté i nepoužité

Pytlíčky byly většinou buď načaté, ustržené či utržené na okraji a obsahovaly ještě zbytek osiva, nebo to byly sáčky zcela netknuté, nepoužité. Tedy s plným

obsahem semen tak, jak byly před několika desítkami let zakoupeny a předtím v semenářských závodech nabaleny. Dotyčná osoba si je uschovala pro další seti, ke kterému se již nedostala. Prázdné sáčky se v zásilce nevyskytovaly. Doplňme k tomu, že někdy dostaneme na Gengel sbírku sáčků prázdných, použitých, které jsou zcela bez osiva uvnitř.

To, že si někdy nakoupíme sáčky s osivem a semena pak nevysejeme, se občas stane mnoha pěstitelům. Sáčky s osivem v obchodech jsou snadno dostupné a vcelku většinou s přijatelnou cenou. Někdy se necháme zlákat pěkným obrázkem a řekneme si, že tuto odrůdu zkusíme nebo i vážně plánujeme, že nějaký druh nebo odrůdu vysejeme. Potom nás ale okolnosti od tohoto záměru odvedou, na sáček zapomeneme, nebo máme jiné starosti a sáček zůstane ležet nepoužitý. Pak odpočívá třeba do dalšího roku anebo i po několik let, kdy osivo má ještě záruku. Ale pak již záruka projde, a tak si raději koupíme sáček nový.

Zeleniny a několik okrasných druhů

Podívejme se, jaké druhy krabička od dárkyně obsahovala. Většinou to byla zelenina a dále i několik druhů okrasných.

Různé druhy obalů u osiva karotky: zleva vícevrstevný sáček, kdy je obal složen z vrstvy plastu, papíru a hliníkové folie (platnost na sáčku do 30.9.1990), uprostřed sáček z křídového papíru (platnost na razítku nečitelná), vpravo sáček z obyčejného papíru (platnost na sáčku do 30.9.1991). Levý a prostřední sáček odrůda Nanteská, u sáčku vpravo název odrůdy odstřižen.

Z okrasných druhů: náprstník, hledík větší, mák setý („směs plnokvětých“), hvozdík karafiát a lichořeřišnice větší.

Ze zelenin okurky nakladačky i okurky salátové, mrkev a karotka, petržel kořenová a petržel naťová (listová), ředkvičky a dále pastinák, brukev modrá, salát zimní a pažitka. U některých zelenin byl jen jeden sáček daného druhu (pažitka, brukev), u řady plodin bylo ale sáčků několik stejných, např. s petrželí kořenovou nebo okurkami nakladačkami. Stejně sáčky byly jak z jednoho roku platnosti – např. tři Bílské nakladačky z roku 1982 (přesněji s platností do 30.9.1982), tak ale i z několika různých let. Což byl případ nesouvislé řady různých ročníků v období 1978–1991 s nakladačkami Palava.

Vývoj velikosti sáčků a množství osiva

Většina zaslaných obalů byly malé sáčky rozměru asi 6 × 9 cm (rozměry sáčků nejsou vždy zcela přesně stejné, záleželo na

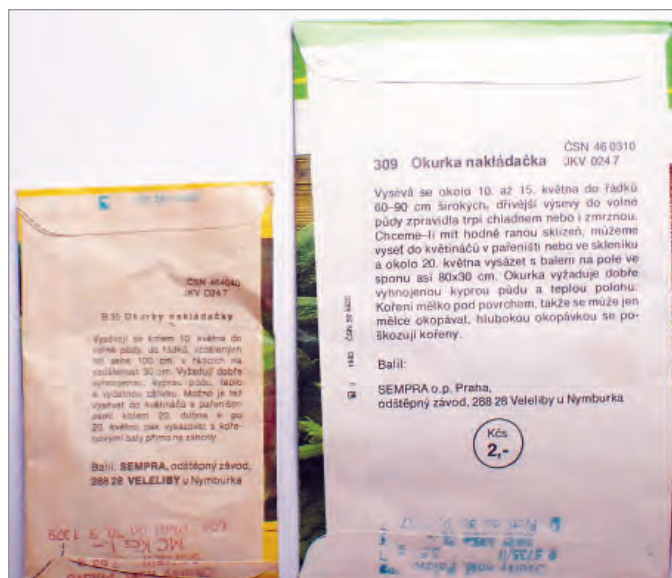
velikosti přehybu při slepení okrajů). Materiálem byl obyčejný papír, potisk na sáčku byl, až na jeden případ, barevný. Tisk byl někdy kvalitní, celkem ostrý, barvami odpovídajícími skutečnosti, jindy zase kvalitní méně, trochu rozmazaný, barevně občas ne zcela věrný. Časově asi v půli 80. let (první v souboru 1984) se kromě těchto malých sáčků objevují i sáčky podstatně větší, o rozměru asi 9 × 13,5 cm. Ty jsou většinou již z hladkého, křido-

Ze sáčku s platností do 30.9.1982 vysypané osivo okurek odrůdy Bílské, množství osiva uvedené je 2,12 gramu. Vidíme, že osivo je nemořené, dlouhým časem uložení získalo snad mírně žlutošedý nádech.

Velikost sáčků se změnila: u odrůdy okurek nakladaček Palava vlevo malý sáček asi 6 × 9 cm s platností do 30.9.1979, vpravo velký sáček 9 × 13,5 cm téže odrůdy s platností do 30.9.1987. Malý sáček obsahuje 2,65 gramu, velký 3,53 gramu osiva.

vého papíru a tisk je na nich často kvalitnější. S většími sáčky se zvětšuje i množství osiva v nich, ne však zcela v poměru k velikosti obalu. Množství osiva v malém sáčku 6 × 9 cm, např. u zmíněných okurek sorty Bílské, je 2,12 g nebo 2,65 g a ve velkém sáčku 9 × 13,5 cm pak je 3,53 g. Zatímco sáček se plošně zvětšil 2,25 krát, množství osiva v něm jen 1,6 krát, případně 1,3 krát. (Viz také článek

Proměny osivových sáčků, měsíčník Bio, říjen 2013, dostupné také na stránkách Gengelu (<https://gengel.cz/content/46-sbirame-sacky-od-semen>) kde jsme srovnávali sáčky ředkvičky Rampouch, a dále článek I prázdné sáčky vyprávějí, měsíčník Bio, květen 2015.)

Zajímavá je skutečnost, že dlouhá řada sáčků (snad i většina?) nese údaje o množství osiva v gramech uvedené na setině gramu, např. petržel kořenová Dobra 4,69 g (platnost do 30.9.1985), petržel naťová Mooskrause 5,46 g (do 1985), mrkev pozdní Rubína 3,53 g (do 1984), mák setý plnokvětá směs 3,03 g (do 1988), okurky nakladačky Palava 2,65 g (do 1978), ředkvička červená Korund 6,82 g (do 1988). Jiné sáčky mají množství v celých gramech např. ředkvička červená Ilka 6 g (do 1986), okurka salátová Delikates 2 g (do 1982), karotka Nanteská 4 g (do 1990). V současnosti se setkáme s údaji v celých gramech,

případně půlgramech, např. sáček obsahuje 1 g, 2 g, 3 g, 1,5 g osiva, přičemž někdy je obsah udán i v počtech semen.

Dřívější setinové množství bylo snad dáno rozpočtením výchozí dávky osiva na stanovený počet balení, který měl být připraven, mohlo to ale mít i důvod jiný. V jednom roce je u jedné odrůdy vždy stejné množství, v dalším roce pak může být, či spíše přímo je, jiné.

Některé větší sáčky nesou trojúhelníkovou ochrannou známku Marque déposée Made in Czechoslovakia s obrazem rozsévající postavy. Vzprámená postava je tu s napřaženou pravou rukou, rozsívku drží v ruce levé (viz také článek Poselství skryté v symbolech, kde jsme ukázali různé znaky osivářských firem se symboly rozséváčů, viz Bio, č. 6/2012)..

Pohled zblízka na otevřený vícevrstevný sáček (plast, papír a hliníková folie). Obal byl načat roztržením rukou, některé sáčky v souboru byly otevřeny odstřížením nůžkami.

Znak papírny Sepap, která vyráběla papírové sáčky na osiva v 70. a 80. letech minulého století.

SMC, MC, ČSN, JVK, o.p., OZ...

Při prohlížení sáčků si vedle názvu druhu, odrůdy a pěstitelských doporučení přečteme i různé zkratky. Např. SMC, MC, ČSN, JVK, o.p., a další. Zkratky v potisku sáčků tehdy byly asi známé, obecně srozumitelné a jasné. S odstupem času však již přestaly být užívány a jejich význam byl zapomenut, „ztratil

se“ a pro nové podmínky jsou pak neznámé a „tajemné“. Zkratky tehdejší doby si lze ostatně připomenout i stejnojmennou písni Ivana Mládka na desce z roku 1980, začínající slovy „Z PLR do MLR jel jsem přes ČSSR...“ (Z Pé eL eR do eM eL eR jel jsem přes Čé eS eS eR...)

Některé významy zkratk lze ze souvislosti odvodit, např. slovo Sepap Varnsdorf s obrázkem znaku, na němž je vidět arch papíru, je zkratkové slovo za Severočeské papírny ve Varnsdorfu. Údaje týkající se ceny, tedy buď SMC nebo MC, jsou státní maloobchodní cena nebo jen maloobchodní cena. Zkratka o.p. je obrovský podnik, ČSN československá státní norma, občas dosud užívaná i nyní, OZ obchod ovocem a zeleninou. Sempra je zkrácení, tedy zkratkové slovo, za Seme na Praha.

Sáčky nesou kromě slovního pojmenování druhu zeleniny i číselné označení, např. číslo 35 jsou Okurky nakládačky. Obrázek tohoto druhu je stejný pro všechny odrůdy. O tom, jaká konkrétní odrůda je uvnitř, je uživatel zpraven názvem odrůdy na razítku na zadní straně sáčku. U ředkviček bylo na malém sáčku nejdříve jen obecné „Ředkvička“ a číslo 30, později s tímž obrázkem „Ředkvička červená“ a číslo 130, dále vedle ní byla „Ředkvička červenobílá“ 131, i „Ředkvička žlutá“ 133.

Prohlédneme-li si otevřené sáčky se

zbytky osiv, které v nich zůstaly, zjistíme, že uvnitř jsou čistá osiva, chemicky nemořená. Zatímco dnes najdeme u některých dodavatelů osiva mořená. Takto upravená mořená semena musí být označena údajem o moření a chemické látce, která byla jako mořidlo použita (k moření osiv viz také článek *Mor ho!* v měsíčníku Bio č. 6/2017). Mořené osivo poznáme podle výrazného zbarvení semen (např. červená, modrá, zelená barva semen), na sáčcích je tu i upozornění „Osivo nepoužívat ke konzumu“.

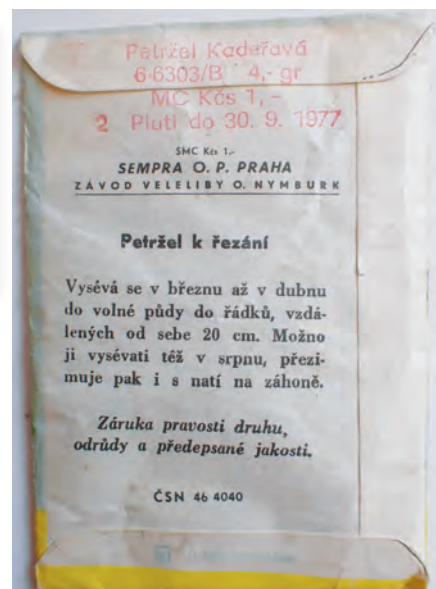
Odrůdy se někde proměnily v F1 hybridy

Všechny sáčky se zeleninou v daném souboru obsahují odrůdy, nevyskytují se v současnosti známé a u některých druhů velmi rozšířené F1 hybridy. Připomeňme, že odrůda je přesévatelná, podržuje své vlastnosti a lze ji i v domácích podmínkách semenařit a získat z ní nové osivo se stejnými znaky a vlastnostmi, jaké byly u výchozího osiva.

Naproti tomu je F1 hybrid již odlišný, je to kříženec (hybrid) různých rodičů, který je v prvním pokolení po křížení jednotný (uniformní), ale v přesevu již dává jedince s různými znaky a vlastnostmi, tzv. štěpí. Je tedy za běžných podmínek k semenaření a získání nového osiva nevhodný. Pěstitel si musí, pokud chce mít výpěstky stejné, znovu tento F1 hybrid v obchodě koupit.

Pevná, jednotná cena

Cena sáčku je na něm udána a natištěna. Mnohde jak přímo již na tisku sáčku z tiskárny, tak současně i dodatečným razítkem spolu s názvem odrůdy a množstvím osiva. V minulosti byly pevné ceny zboží, stejné ve všech obchodech. Tak bylo možno cenu tisknout přímo na obal, jako údaj daný, který byl všude stejný a neměnný. Asi nejčastěji je uvedena cena 1 Kčs (koruna československá), někdy, zejména později i 2 Kčs, nejvyšší cena je u hvozdíku karafiátu, kde je 5 Kčs.

Sáček s petržlí k řezání s platností do 30.9.1977 s větou „Záruka pravosti druhu, odrůdy a předepsané jakosti“. Dříve používaný údaj pro spotřebitele ho ubezpečoval, že v pytlíčku bude skutečně druh, který je na něm napsán, stejně tak odrůda na něm uvedená a že osivo splňuje určité požadavky, např. na klíčivost a čistotu. Ne vždy tomu tak v minulosti totiž bývalo. V popisu pěstování čteme: „Možno ji vysévat...“, kdy tvar vysévati vnímáme již jako knižní.

Jednobarevný jednoduchý sáček s osivem listové petržele pocházel z Obchodu ovocem a zeleninou.

Pro okurky vidíme v souboru sáčků tři klasické odrůdy: Nakladačky Bílské a Palava a u salátových odrůd Delikates. Podíváme-li se na to, jaké okurky jsou nabízeny v současné době, zjistíme, že odrůdy zde zmizely a vyskytují se prakticky jen F1 hybridy.

Naproti tomu byly u kořenové petržele před 40 lety na sáčcích názvy odrůd Dobra a Hanácká a na odrůdu Hanácká můžeme narazit v obchodech i dnes. Odrůda zůstala po celá desetiletí v sortimentu (viz také příspěvek *Petržel Hanácká v osivových sáčcích 1982, 1991 a 2028* v tomto Zpravodaji).

Jak se liší staré a současné sáčky?

Osiva v souboru jsou na sáčcích popsána jen česky. Vzhled sáčků je jednotný, dodavatel byl vlastně tehdy jen

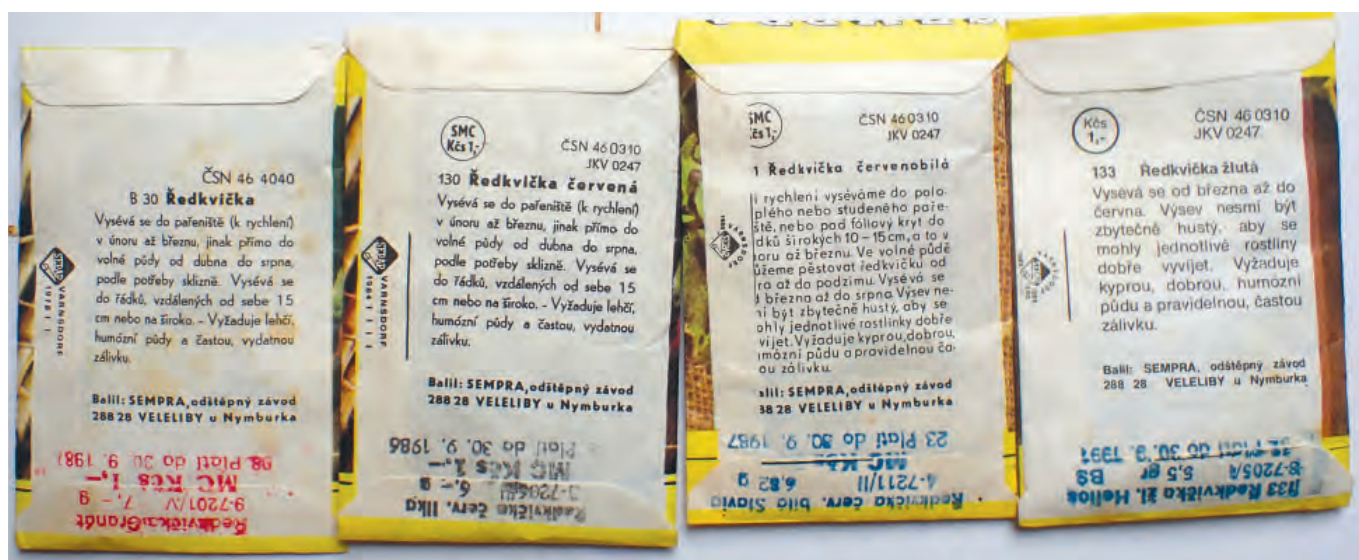
jeden, Semptra Praha (pomineme-li jeden výjimečný sáček z Obchodu ovocem a zeleninou). Současné sáčky přináší na trh různí dodavatelé a jejich sáčky se v něčem podobají, ale vzájemně se v něčem také odlišují. Často na dnešních sáčcích najdeme popisky vícejazyčné. Kromě češtiny je tu také slovenština, polština, němčina, angličtina, ale i maďarština nebo rumunština.

Sáčky obsahují dnes také zjednodušený obrázkový návod, jež zachycuje např. dobu a hloubku výsevu, možnost předpěstování sazenic, dobu výsadby ven, spon rostlin, dobu sklizně, případně i další. Osiva byla v minulosti v papírových sáčcích volně, dnes je obvykle v papírovém sáčku uvnitř menší vícevrstevný sáček, který chrání obsah před zvlhnutím a v něm jsou semínka skryta.

Současné sáčky také mají nahoře z výroby prosekutý otvor umožňující jejich zavěšení na držák ve stojanu. V minulosti tomu tak nebylo a staré sáčky tento průraz nemají. Namísto někdejšího označení ČSN mají dnešní sáčky odkaz na normy Evropské unie. Vykytuje se u nich také kdysi neznámý čárový kód, i když řada drobných prodejců i dnes lepší cenu na sáček malou cenovkovou samolepkou. Ceny se v jednotlivých obchodech liší či se mohou lišit, obvykle jsou aktuálně tzv. cenové skupiny, kdy osiva různých druhů, ale se stejnou cenou, mají stejné číslo nebo symbol.

P. Dostálek

FOTO – archiv Gengelu

Různé sáčky ředkviček srovnány v řadě za sebou podle roku platnosti i odrůdy: zleva *Ředkvička*, bez udání barvy bulvičky na obalu (odrůda *Granát*, platnost do 30.9.1981), *Ředkvička červená* (odrůda *Ilka*, do 1986), *Ředkvička červenobílá* (odrůda *Slavia*, do 1987) a *Ředkvička žlutá* (odrůda *Helios*, do 1991). Množství osiva se pohybuje od 5,5 do 7 gramů. Povšimnout si lze z vnějších znaků, např. dotisknutých údajů o osivu (odrůda, množství apod.), kdy jsou tu různé barvy tisku razítka: červená, černá a modrá. Také rozsah či přelepení sáčku je rozdílné, u červenobílé ředkvičky *Slavie* větší přehyb částečně omezil a zakryl počátky slov u návodu k pěstování a název dodavatele. U *Slavie* je také nejpodrobnější návod k pěstování. U téhož obrázku ředkvičky na prvních dvou sáčcích zleva je asi vlivem různé kvality tisku na obrázku vlevo spíše oranžová ředkvička, zatímco vedle ní asi správněji červená.

Petržel Hanácká v osivových sáčcích 1982, 1991 a 2028

Vsouboru starých osivových sáčků, které nám přišly na Gengel v srpnu 2026 (věnujeme se jim podrobně v předchozím článku tohoto čísla) bylo také několik sáčků s osivem petržele. Vedle petržele naťové (listové) zde byla petržel kořenová, a to odrůdy Dobra a Hanácká. Protože odrůda Hanácká je stále mezi pěstovanými odrůdami kořenové petržele, nabízela se možnost srovnat staré sáčky se současným.

Petržel Hanácká je odrůda, jež byla povolena do pěstování již roku 1958. A stále se nabízí její osivo ke koupi, je pořád kupodivu mezi současnými sortami. Je to tedy odrůda dlouhověká, „dlouhoživotná“. Její věk, pokud bychom brali lidská měřítka, se blíží sedmdesátce a je to tak pomyslně „odrůda-důchodce“, nebo chcete-li dnes „odrůda-senior“ (viz také článek Jaký osud čeká naše odrůdy – důchodce, v měsíčníku Bio, září 2014).

Staré došlé sáčky petržele Hanácké byly s platností do 30.9.1982 (malý sáček rozměru asi 6 × 9 cm) a do 30.9.1991 (velký sáček asi 9,5 × 13,5 cm). K nim jsme dokoupili v obchodě jedno současné balení Hanácké. Hlavní údaje o různých baleních, zejména o velikosti sáčku, množství osiva v něm, platnosti záruky a další jsme pak dali do tabulky. Zastavme se proto na chvíli jen u některých.

Drobné semeno vystačí na velkou plochu

Petržel má drobné semeno, výsevek se u ní udává asi 0,5 g osiva na čtverečný metr. Ze sáčku s platností do roku 1991, v němž je 9,6 g osiva, by bylo teo-

Osivo petržele Hanácká ze sáčku s platností do 30.9.1982 (vlevo) a ze sáčku se zárukou do 12/2028, které je namořeno.

reticky možno osít plochu téměř 20 m², tedy např. pomyslně záhon o rozměru 1,9 × 10 m. V novém sáčku s platností do roku 2028 je osiva více než 3 krát méně (3 gramy proti 9,6 gramu z roku 1991). Ale i zde, při úsporném setí, by vystačilo osivo na zahradě na záhonek velký např.

2 × 3 m, nebo při obvyklejší menší šíři záhonku pak na plochu 1,2 × 5 m. Tedy pro domácí poměry velkou a dostatečnou výměru.

Ve starších sáčcích s platností do 1982 a 1991 najdeme osivo nemořené, mohli

bychom říci přírodní. V sáčku s platností do roku 2028 jsou ale semena barevná, mořená, a na sáčku je uveden druh mořidla a jeho účinná chemická látka. Tehdejší sáčky byly bez ošetření mořidly, dnes někteří dodavatelé osiva moří, někteří ne.

Hanácká. Vyšlechtěna výběrem z povolené odrůdy Přerovská polodlouhá. Povolena v roce 1958. Je udržována na Šlechtitelské stanici Smržice, okr. Prostějov.

Kořen – polodlouhý, většinou kuželovitý až kyjovitý (v normálních podmínkách 10–15 %). Povrch kořene hladký, jemné řídce obrostlý, v horní polovině téměř lysý, krémově bílý (tmavší než u Krátké). Ve spodní části kořene jsou postranní kořínky soustředěny převážně do dvou svislých pásů na dvou protilehlých stranách kořene. Hlava kořene slabě klenutá (s povrchem půdy), se středním nasazením listové růžice. Dužninu tvoří převážně srdce; je bílé, tmavěji mramorované, kompaktní.

Typové odchylky – kořeny kyjovitěho tvaru se projevují ve větším měřítku v suchých letech. Malá část kořenů je kratších.

Podobné odrůdy – v našem sortimentu nejsou.

Hanácká je co do výnosu přední odrůdou kořenové petržele našeho sortimentu. Vyznačuje se i dobrou skladovatelností. Dává vysoký podíl kořenů první jakostní třídy a není náchylná k větvení kořenů. Dřev kořene je pevná, křehká a netrpí houbovatinou. Je uspokojivě odolná proti rzivosti i proti ostatním skládkovým chorobám. Vyžaduje půdy středně těžké, písčitohlinité, hluboko zpracované, s dobrou zásobou pohotových živin a dobrými vláhovými poměry. Nesnáší těžké ulehavé půdy, ve kterých pomalu roste a trpí chorobami. Je typickou odrůdou vhodnou pro velkovýrobu, protože dává vysoké výnosy kvalitních kořenů a dobře se sklízí mechanizačními prostředky.

Popis petrželové odrůdy Hanácká z knihy J. Schmidt a kolektiv. Povolené odrůdy zelenin, Praha, 1964.

Srovnání osivových sáčků se semenem petržele kořenové odrůdy Hanácká

	Platnost do 30.9.1982	Platnost do 30.9.1991	Záruka do 12/2028
Rozměr sáčku v cm	6x9	9,5x13,5	8x16
Plocha strany sáčku v cm ²	54	128	128
Udaná cena	1 Kčs	2 Kčs	32 Kč
Množství osiva v gramech	7,98	9,6	3
Moření	nemořeno	nemořeno	mořeno
Popis pěstitelský	Vyséváme podle počasí koncem února až začátkem března. Jakmile rostlinky vytvoří 4 lístky jednotlivě. Petržel žádá lehčí a hluboké půdy, jinak snadno větví. Nesnáší čerstvé hnojení chlévskou mrvou.	Vyséváme podle počasí koncem února až začátkem března. Jakmile rostlinky vytvoří 4 lístky jednotlivě. Petržel žádá lehčí a hluboké půdy, jinak snadno větví. Nesnáší čerstvé hnojení chlévskou mrvou.	Vyséváme do II. třetí. Nevyžaduje chemickou ochranu. Zaléváme jen ve velkém suchu. Na 10 m ² je třeba 5–6 g osiva.

Srovnání popisů starého a nového

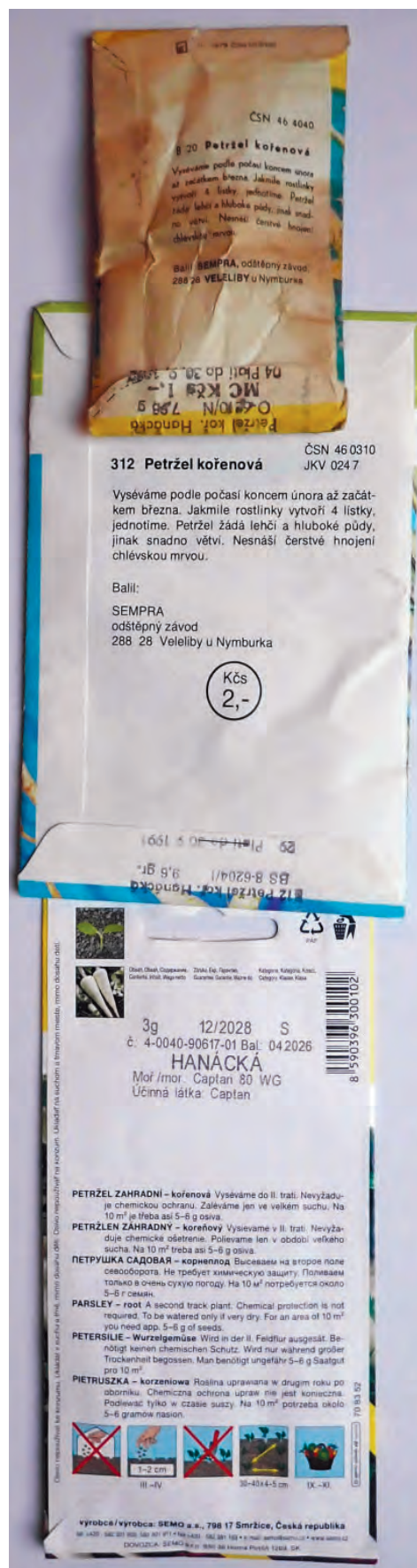
Zajímavé může být srovnání popisu pěstování nebo pěstitelských doporučení na starých sáčcích (je stejný z roku 1982 i 1991) a na sáčku dnešním. Starý popis praví: „Vyséváme podle počasí koncem února až začátkem března. Jakmile rostlinky vytvoří 4 lístky jednotlivě. Petržel žádá lehčí a hluboké půdy, jinak snadno větví. Nesnáší čerstvé hnojení chlévskou mrvou.“ Současný pak: „Vyséváme do II. trati. Nevyžaduje chemickou ochranu. Zaléváme jen ve velkém suchu. Na 10 m² je třeba 5–6 g osiva.“ Přičemž jsou připojeny i obrázky s dalšími informacemi k pěstování.

Na starších sáčcích je uvedeno o něco časnější setí a to „koncem února až začátkem března“, na současném sáčku obrázkem setí s měsíci výsevu „III-IV“, tedy o něco pozdější. Petržel asi může prospívat z obou období výsevu, při dnešních vyšších teplotách v období růstu může být velmi časně setí do podzimní sklizně možná až přerostlá, příliš velká. Na starších sáčcích je napsána potřeba jednočení porostu, na současném sáčku toto doporučení chybí. Je to důležitý údaj. Někteří pěstitelé i husté výsevy nejdnotí např. proto, že je jim líto rostlinky vytrhat. Výsledek je pak ale spíše žalostný, protože sklízí jen drobné, tenké kořeny, tzv. myší ocásky. Potřebu jednočení, přesněji ale doporučený spon, ukazuje nový sáček opět obrázkem a údajem o vzdálenosti mezi rostlinami 30–40 krát 4–5 cm.

Staré sáčky uvádějí výběr lehčí půdy, aby se předešlo větvení kořenů, a vedle toho i nesnášenlivost k hnojení čerstvou mrvou. Což na současném sáčku je snad poněkud obdobně popsáno zařazením do II. trati (tedy následující rok poté, co bylo organicky hnojeno). Na lehčích půdách bývají kořeny petržele delší a „pěknější“, než na půdách těžkých. Chemická ochrana na sáčcích z roku 1982 a 1991 není vůbec zmíněna a osivo bylo nemořeno. Na současném sáčku je napsáno, že druh „Nevyžaduje chemickou ochranu“, přičemž osivo v sáčku je však chemicky mořeno. Moření je ale druh chemické ochrany. Tedy skutečnost pomyslně trochu popírá slovní tvrzení. Na současném sáčku je uvedena potřeba osiva na plochu, na starších sáčcích tento údaj není.

pd

FOTO – archiv Gengelu

Tři osivové sáčky s odrůdou kořenové petržele Hanácká, odshora s platností do 30.9.1982, do 30.9.1991 a záruka do 12/2028.

Nejstarší sáček s platností 1982 je již trochu zažloutlý (je star více než 44 let), sáček 1991 je na pohled svěží, nezažloutlý, přestože již má také dobře 35 let, nejnovější sáček se zárukou 2028 byl zakoupen v obchodě v srpnu 2026.

Uchovatelé starých odrůd Gengelu se letos potkali v Košíkově na Vysočině

Uchovatelé starých odrůd a nadšení pěstitele se v letošním roce setkali 25. července v Košíkově u pana Jaroslava Rybníčka, který společně s rodinou přichystal příjemné posezení u jejich domu.

Na začátku setkání se přítomní pěstitele představili a seznámili ostatní se svými vlastními zkušenostmi a možnostmi pěstování. Během posezení byla připravena ochutnávka kuchyňských výtvarů, přičemž výborně byl hodnocen ovocný nákyp z vlastního bēru vlašského od pana Veselého a domácí chléb Rybníčkových z obilnin vlastní produkce.

Po občerstvení a přátelském dialogu jsme se přesunuli na zahradu. Rybníčkovi pěstují mnoho odrůd plodové zeleniny, především rajčat, která však byla teprve na začátku sklizně. Rajčata jsou pěstována v zahradě na záhoně vydatně zamulčovaném slámou. Papriky pěstují ve fóliovníku, okurky v záhoně ohraničeném kovovou sítí, sloužící rostlinám jako opora, dýně a melouny v záhoně založeném z kompostu. Dále jsme si mohli prohlédnout starou i moderní odrůdu brambor, které však byly ve vývoji pravděpodobně nejvíce ovlivněny absencí srážek.

Rybníčkovi na zahradě pěstují také mnohé ovocné stromy, staré odrůdy rybízu, četné bylinky.

Od prohlídky pěstovaných rostlin jsme se přesunuli ke zpracování obilnin, které si rodina produkuje na poli pro vlastní potřebu. Názorně nám byla v provozu před-

Prohlídka velkého záhonu s různými odrůdami rajčat, které byly zamulčovány slámou.

Okurkový záhon s podpůrnou kovovou sítí, již se mohou rostliny okurek zachytit.

vedena loupáčka na pluchaté obilniny a také jsme mohli shlédnout mlýnek na mletí obilí. (Viz foto na další straně.)

Pan Rybníček plánuje pořídit ještě vlastní kombajn, aby sklizeň obilí probíhala v optimálním termínu a nebyla tak ovlivněna dostupností stroje z okolí. Celý proces počínající pěstováním starých odrůd obilnin, jejich sklizní, zpracováním a nakonec kuchyňskou úpravou je vynikající ukázkou z hlediska zajištění potravinové soběstačnosti. Náročnost produkce obilnin v takovémto rozsahu je jistě značná, a to nejenom z hlediska technického vy-

bavení, proto si určitě zasluhuje náš obdiv.

Na závěr setkání jsme obdrželi svazky s různorodými odrůdami česneku od pana Dostálka a diviznový sirup od pana Trylče.

Ráda bych poděkovala rodině Rybníčkových za pohoštění a výklad, manželům Dostálkovým za organizaci akce a dále také všem, kteří se zúčastnili, za

Gengelští uchovatelé viděli v Košíkově nedaleko Velké Bíteše také vysokokmeny starých odrůd ovoce, zde stromek odrůdy jabloně Holovouské malinové.

Loupačka na pluchaté pšenice špaldu a jednozrnku. Loupačka odstraní ze zrn pluchy a oloupané obilí je následně pomleto na mlýnku, mouka pak poslouží k upečení dobrého domácího chleba, který ochutnali i návštěvníci setkání.

Dočišťování vyloupaných zrn obilí po průchodu loupáčkou: při přesypávání z kbelíku do kbelíku větřík odvané lehké zbytky pluch.

Pastva motýlů na listopadkách

K článku *Motýli na semenářských rostlinách* v minulém Zpravodaji jsme dostali od čtenáře pěkný záběr s motýlím houfem na květinách listopadkách, neboli chryzantémách. Na záběru vidíme dvě babočky paví oko, uprostřed babočku kopřivovou a babočku admirál (ta se složenými křídly vlevo).

Slet motýlů je tu na listopadkách s terčem drobných trubkovitých žlutých květů, protože jen ony tvoří nektar. (Naproti tomu

tzv. „pampeliškové“ listopadky s úborem tvořeným jen z jazykovitých květů bez nektaru jsou pro ně nezajímavé a hmyz je nenavštěvuje). Motýli se na těchto známých podzimních květinách mohou ještě nasytit nektarem před nastávající zimou. Tedy než se uloží k zimnímu spánku v chráněných místech. Přezimující motýly najdeme často i v našich příbytcích, např. ve stodolách, kůlnách, na hůrách apod. Zde sedí ztuhlí a se složenými křídly čekají, až je probudí teplo na jaře.

pd

Záběr ze 7. října 2020 zachycuje různé druhy motýlů, kteří se přiletěli nasytit na květy listopadek.

FOTO – Pascal Kissling

Vybíráme bulvy celeru na osivo

V minulém Zpravodaji jsme se zabývali výběrem tykve hokaido na semeno. Na podzim přicházejí na řadu výběry mnoha různých druhů plodin, zejména sklizené kořenové zeleniny. V dnešním pokračování kapitol k výběrům v domácím osivaření se proto zastavíme u celeru.

Sklizeň celeru na přezimování na semeno děláme až pozdě na podzim. Při sklizení rostlin na semeno však neořezáváme z bulv kořeny, jak jsme zvyklí, když upravujeme bulvy pro použití do kuchyně. Kořeny je zde třeba na rostlinách ponechat, aby nám dobře rostly následující rok.

Jako příklad si vezmeme naši starou odrůdu bulvového celeru nazvanou Pražský obří. Tato odrůda má dlouhou vegetační dobu, je výnosná a byla vyšlechtěna z krajových pražských celerů. Ty se pěstovaly v minulosti v okolí Prahy a sloužily jako tržní zelenina pro obyvatele města.

Celer má dlouhou dobu růstu a vyžaduje předpěstování sazenic. Sejeme ho obvykle v únoru, někdy již koncem ledna. Sazenice přepichujeme, aby zesílily a vysazujeme je ven na záhony, obvykle po ledových mužích. Sázíme na organicky hnojený záhon do sponu asi 40 x 40 cm. Plejeme a okopáváme, celer je náročný na vláhu, proto ho za sucha podle možností zaléváme. Ve starší literatuře někdy doporučované ořezání vnějších kořenů na rostlinách za vegetace se již nedělá. Pro semenaření sklízíme bulvy co nejpozději na podzim, a to v druhé půli října nebo případně až v listopadu.

Šetrná sklizeň

Při sklizení pracujeme opatrně, aby se rostliny celeru nepoškodily a neporanily. Při vytahování bulv z půdy si pomáháme rýčem a půdu pak z kořenů lehce oklepeme a oškrábeme, například plochým dřívkem nebo odrolíme

prsty. Bulvami nemlátíme o sebe, poranily by se.

Již při sklizení si uděláme první výběr či jakýsi předvýběr, kdy vyřadíme pro osivaření zcela zřejmě nevhodné bulvy. Tedy ty, které jsou např. prasklé, nemocné, nepravidelně rostlé a deformované

a podobné. Zůstanou nám tak ty lepší, které jsou zdravé, dobře rostlé, pravidelné. Tyto si vyložíme na plochu tak, aby byla dobře vidět celá rostlina, bulva i nať. Podobně jsme si rozložili na plochu na jaře bulvičky ředkviček (viz Zpravodaj č. 2/2026).

Sledujeme bulvu i nať

Při vybírání sledujeme jak bulvu, tak také nať – můžeme říci celou rostlinu vcelku. Bulva má být dobře vyvinutá, dostatečně velká, pravidelně rostlá. Kořeny by měly být soustředěny na spodní straně bulvy, nikoliv rozložené příliš do široka po stranách. Bulva má mít jen jeden vegetační vrchol. Nať má být spíše menší, ne zbytečně bujná a mohutná, barevně odrůdově typická. Nasazení natě je pokud možno soustředěné na vrcholku bulvy do menší oblasti. Opět ne příliš do široka, podobně jako u kořenů. Při zhruba stejné velikosti a tvaru bulv dáváme spíše přednost těm rostlinám, které mají menší nať a soustředěnou na vrchu bulvy.

Vybrané rostliny upravíme na uložení na zimu tak, že olámeme nebo ukroučíme listy, tedy odstraníme nať. Dbáme při tom na to, aby srdéčko, vegetační vrchol, zůstalo zdravé a nepoškozené. Kořeny ponecháme všechny na bulvách, neodřezáváme je, jak jsme zvyklí při uložení celeru na zimu do kuchyně. Bulvy s odřezanými kořeny sice mohou následující rok po výsadbě také růst, ale růst je u nich slabší než u těch, kde jsme kořeny ponechali úplně a řada z nich neporooste vůbec.

Vyložené celery k výběru na ploše.

Přezimování a výsadba druhým rokem

Vybrané celery založíme ve sklepě buď do písku, nebo do hlíny, aby nevysychaly. Ve vlhkém sklepě je lze ponechat i volně na hromadě. Sklep pro uložení má být co nejchladnější, vlhký. Uložené budoucí semenice si označíme a sledujeme průběžně, zda se nekazí nebo je nežerou škůdci. V gengelských podmínkách někdy ještě po létě v teplém sklepě vyžírají srdéčko slimáci, občas některá bulva během uložení shnije. Se ztrátami je proto dobré počítat a bulev na semeno ukládat vždy co největší množství.

Celer je dvouletý druh, kvete a semeno nese druhým rokem, po opětovné výsadbě následující jaro. Vysazujeme ho druhým rokem, a to co nejdříve na jaře, jakmile půda oschne a můžeme pracovat venku. Obvykle je to v gengelských podmínkách v průběhu března. Výsad-

Pohled shora na vyložené bulvy, skládací tesařsky dvoumetr rozevřen na délku 60 cm.

Dvě rostliny celeru Pražského obřího ve výběru. Na osivo použijeme ze dvou celerů se srovnatelnou velikostí bulvy raději rostlinu vpravo, která má úžeji nasazenou a celkově menší natě a kořeny soustředěné spíše na spodní části bulvy. Oproti jedinci vlevo vyznačujícím se silnou, „hrubší“ a příliš bujnou natí i kořeny až příliš široce rozloženými naspodu bulvy.

bový spon je asi 50 x 50 cm. Před výsadbou přezimované bulvy ze sklepa pečlivě prohlédneme, zda jsou zcela zdravé. Nevysazujeme bulvy nahnilé, bez srdéčka apod. Sázíme až po srdéčko do země, půdu k bulvě dostatečně přitiskneme.

Vysazujeme-li dostatečně brzy, je obvykle půda vlhká a závlhka po výsadbě není nutná. Během růstu okopáváme odplevelujeme a za sucha zaléváme. Rostliny postupně tvoří květní výhony. Květní výhony jsou křehké a vyvazujeme je proto k oporám, obvykle k dostatečně vysokým kolíkům. Při osivaření vysazujeme podle možností co nejvíce bulev najednou pospolu, abychom podpořili

lepší opylení rostlin, získali tak více semen a současně dbali na zachování širokého dědičného založení odrůdy.

Podobně jako u celeru postupujeme při výběru také u mnoha dalších druhů, které na podzim sklízíme pro kořeny nebo bulvy. Ať je to mrkev, petržel, pastinák, ale i ředkve, tuřín, kozí brada fialová, černý kořen apod. Také u nich dbáme na vzhled kořenů či bulev, dobrý zdravotní

Bulvy přezimované ve sklepě (tu uložené v půdě) na jaře příštího roku před výsadbou na semeno. Rostliny již začínají rašit, vidíme zdravá vyrůstající srdéčka.

stav a přiměřenou, spíše menší velikost natě a podobně (viz také *Sklizeň, výběr a uložení dvouletých druhů zeleniny na semeno přes zimu*, Zpravodaj č. 5/2022).

P. Dostál

FOTO – archiv Gengelu a autor

Srovnání velikostí plodů plané a kulturní třešně

Asi nejnápadnějším a nejviditelnějším rozdílem mezi kulturními rostlinami, které člověk pěstuje pro své nasycení (a další účely) a rostlinami planými, vyskytujícími se volně v přírodě, je ve velikosti jejich plodů. Zatímco plané jsou obvykle malé, nebo menší, u pěstovaných vidíme značné zvětšení. A to jak u plodů, tak obecně u člověkem užívaných částí rostlin (kořenů, bulev, listů apod).

Vrabčinky na stromě v době zrání.

Asi nejnápadnějším a nejviditelnějším rozdílem mezi kulturními rostlinami, které člověk pěstuje pro své nasycení (a další účely) a rostlinami planými, vyskytujícími se volně v přírodě, je ve velikosti jejich plodů. Zatímco plané jsou obvykle malé, nebo menší, u pěstovaných vidíme značné zvětšení. A to jak u plodů, tak obecně u člověkem užívaných částí rostlin (kořenů, bulev, listů apod.).

Asi nejnápadnějším a nejviditelnějším rozdílem mezi kulturními rostlinami, které člověk pěstuje pro své nasycení (a další účely) a rostlinami planými, vyskytujícími se volně v přírodě, je ve velikosti jejich plodů. Zatímco plané jsou obvykle malé, nebo menší, u pěstovaných vidíme značné zvětšení.

Asi nejnápadnějším a nejviditelnějším rozdílem mezi kulturními rostlinami, které člověk pěstuje pro své nasycení (a další účely) a rostlinami planými, vyskytujícími se volně v přírodě, je ve velikosti jejich plodů. Zatímco plané jsou obvykle malé, nebo menší, u pěstovaných vidíme značné zvětšení. A to jak u plodů, tak obecně u člověkem užívaných částí rostlin (kořenů, bulev, listů apod.).

V odborné literatuře se tento jev označuje jako tzv. gigantismus. Kniha Vývoj kulturních rostlin od F. Schwanitze z roku 1969 praví:

„Ve srovnání se svými výchozími

planými formami jsou kulturní rostliny zpravidla „gigantickými“ formami (gigas-formy) čili rostlinami, jejichž orgány jsou více nebo méně silně zvětšeny. Planá jablona a planá hrušeň mají např. zcela zřetelně menší plody než kulturní odrůdy, které z nich byly vypěstovány... Podstatnou změnu prodělávají však i vegetativní orgány...“

Příklad takového zvětšení jsme přinesli ve Zpravodaji č. 2/2025, kde jsme porovnávali velikost lískových oříšků ze sběru na lískových keřích z přírody a oříšků z pěstované lísky kulturní, odrůdy Webbova (viz příspěvek *Srovnání plodů plané a kulturní lísky*, Zpravodaj č. 2/2025). V minulosti jsme pak popsali příklady některých odrůd pojmenovaných podle své velké velikosti v článku Goliášové, Giganti, Herkulové, Mamutky a jiní obři v měsíčníku Bio, červen/červenec 2009.

Plané třešně

Letos v létě jsme na Valašsku získali plody planých třešní, zde nazývaných vrabčinky. Botanicky jde o třešeň ptačí (*Prunus avium*). Tyto třešně rostou přirozeně na okrajích lesa, v křovinách, na mezích apod., ale byly v minulosti i záměrně vysazovány. Jejich plody, na Valašsku zvané vrabčinky, jinak spisovně ptáčnice, jsou spíše malé, většinou tmavě zbarvené a chutné. Velikost plodů se liší např. podle stáří stromu, podmínek v nichž strom roste, množství úrody, ročníku apod. Plody z jednotlivých stromů třešně ptačí jsou často velmi rozmanité a to ve velikosti, zbarvení, chuti i dalších znacích.

Srovnání oříšku pěstované a plané lísky (viz Zpravodaj č. 2/2025).

Ale tím nenápadnějším znakem, kterým se plané plody třešní liší od pěstovaných, je právě jejich velikost. Již jejich název vrabčinky či ptáčnice naznačuje, že jsou dobré tak pro ptáky nebo spíše, že mají „ptačí“ velikost.

Abychom srovnali velikost ptáčnic s kulturními třešněmi, zakoupili jsme k domácím vrabčinkám třešně v nejbližším obchodě. Bylo to ½ kg balení ve vaničce označené jako odrůda Korvik, země původu Česká republika, cena za balení 75 Kč.

Srovnali jsme plody číselně vážením hmotnosti vždy 10 plodů plané a kulturní třešně a to potříkrát. Po sněžení plodů jsme pak podobně zvážili i zbylé pecky. Výsledky jsou v tabulce.

Výrazné zvětšení celého plodu

Ze zjištěných čísel (kteá jsou samozřejmě jen přibližná a orientační, dále také plody pocházely z různých podmínek apod.) je viditelné zřetelné zvětšení plodů. Váha jednoho plodu u kulturní třešně byla v průměru 7,23 g ku 1,97 g u třešně vzaté z přírody. Tedy u pěstované byla váha 3,67 krát větší než váha plané třešně. Či, pokud bychom vzali ptáčnici procenticky jako základ 100 %, pak vážil kulturní plod 367 %. Tedy velmi výrazný rozdíl.

I u pecky byla váha kulturní třešně větší než plané vrabčinky. Pecka kulturní sorty vážila v průměru 0,567 g ku váze 0,274 g pecky plané třešně. Pecka se tak zvětšila ale jen 2,06 krát, oproti 3,67 krát zvětšení celého plodu. Vidíme, že narostla u pěstovaného plodu více hmotnost celého plodu a v něm více hmotnost dužiny než pecky.

Z pohledu spotřeby člověkem je cenný právě podíl jedlé části. Nejedlá část není pro člověka „potřebná“, ale samozřejmě, mluvíme-li o plodu, pak obsahuje u rostlin semeno jako rozmnožovací orgán a rostlina ho „chce“ a potřebuje vytvořit.

Jestliže bychom vzali váhu celého plodu jako základ, 100 %, pak u kulturního Korviku zaujímá pecka z celkové hmotnosti 7,84 % a dužina, tedy jedlý podíl, 92,16 %. U plané třešně obdobně ale zaujímá pecka 13,90 % a dužina jen 86,10 %. Jedlý podíl je tedy u ptáčnice menší (ale jistě i tak zajímavý, valná

Srovnání plodů kulturních a planých třešní na malém talíři před sněžením.

Velikost kulturní odrůdy rajčete v porovnání s rajčetem nešlechtěným u plodů z gengelské sbírky. Vlevo rajče nazvané Ruské masové (v Gengelu kód LYC021) a vpravo tzv. divoké, plané rajče (LYC001) s přiloženým centimetrovým měřítkem.

většina hmotnosti je chutná dužina). Váha pecky může být vnímána jako kulturní znak, setkali jsme se s ní ve Zpravodaji při popisu plodů broskvoně Marty, kde se v pomologickém článku dr. Kamenického z roku 1936 píše: „Váha pecky je sotva 5 % celkové váhy plodu, což je poměr – s hlediska konsument-

ského – velmi příznivý.“ (Viz příspěvek K původu broskvoně Marty, Z Libínského sedla – tentokrátě podrobně, Zpravodaj č. 6/2025).

Chuťové vlastnosti jsou také důležité

Vedle velikosti jedlých plodů je ale neméně důležitá také jejich chuť. Jak nám plody či jiné části rostlin (bulvy, listy apod.) chutnají. Jsou-li to plody dobré a chutné, nebo naopak spíše chutné méně, málo, či zcela bez chuti, ba až v krajním případě možná nechutné. V dnešní době většinou kupujeme plody v obchodě, a to často podle toho, jak vypadají na pohled.

Obchodníci se snaží, jednoduše řečeno, aby plody měly lákavý a líbivý vzhled. Již vlastně předem jsou na tento líbivý vzhled i šlechtěné (samozřejmě vedle

Srovnání plodů plané a kulturní třešně

Váha	Plody plané („vrabčinky“)		Plody kulturní (odrůda Korvik)	
	plodů	pecek	plodů	pecek
10 ks	19,07	2,89	68,54	5,54
10 ks	19,04	2,56	74,65	5,77
10 ks	21,15	2,78	73,64	5,71
Váha 1 plodu	1,97 g		7,23 g	
Váha 1 pecky		0,274 g		0,567 g
Poměr				
dužina : pecka	7,2 : 1		12,7 : 1	

Plody kulturní a ptačí třešně s měřítkem.

Třešně vanička 500g
Odrůda: Korvik
Jakost: I.
Kalibr: 24+
Země původu: Česká republika
L: 26/03

Část štítku ze zakoupených třešní s odrůdou a velikostí plodů (Kalibr: 24+).

dalších znaků, jako např. schopnost přepravy, skladování apod). Např. u třešní se setkáme s tím, že se nabízejí obchodně zejména tmavě červené plody, světlé mnohem vzácněji, pokud vůbec.

Po koupi pěkného zboží jsme ale pak někdy chuťově zklamáni. Protože ovoce není tak chutné, jak vypadá na pohled. Někdy ale ze zkušenosti ze zahrady vlastní či jiných lidí víme, že např. světle

Zralé vrabčinky na stromě lákají k ochutnání.

Pecky třešní po sněžení plodů. Kulturní jsou větší než plané, avšak „zvětšily“ se méně, než se zvětšily celé plody.

zbarvené třešně nebo světle červené jahody mohou být a jsou chuťově dobré, sladké, aromatické. Chuťové vlastnosti tak nemusí být ve vztahu k barvě plodu. (K barvě třešní viz článek *Patří bělice a rané třešně do důchodu? aneb Změny v sortimentu třešní*, měsíčník Bio, červen 2013).

Posouzení chuti vrabčinek a koupených třešní

U ptačích třešní jsme při požívání zaznamenali výraznou chuť, která se na jazyku ihned objevila, podle někoho vrabčinka byla chutná, jakoby to byla višnička. Chuť u koupených plodů byla ne příliš výrazná, vlastní chuť se tu projevila až za chvíli po rozkousání a přítomnosti v ústech. Celkově byla mdlejší, ne tak výrazná. U koupených je „stejně množství chuti“ rozprostřeno ve velkém množství hmoty, u vrabčinky soustředěno v malém množství dužiny.

Chuť je ale daná i osobním vnímáním, které může mít každý člověk jiné. Je

svým způsobem ovlivněna také kulturními zvyky a zkušeností daného člověka. Ve vnímání chuti hrají roli i další vlivy, např. to, za jakých okolností plody planých druhů ovoce jíme. Často je to venku a může zde hrát roli „dobrý pocit“ z pobytu pod širým nebem, v přírodě, kde nám také více chutná, než když jsme „zavření“ doma.

P. Dostálek

FOTO – archiv Gengelu a autor

Strom třešně ptačí neboli vrabčinky rostoucí na mezi, z něhož pocházely sledované plody. Ve výřezu jiný vrabčinkový strom v době květu.

DROBNÉ ZPRÁVY ze světa starých odrůd a rostlinstva vůbec

Zelenáč byl souborný lidový název pro pozdní, původní krajové odrůdy ovsu. Zelenáče měly protáhlé bílé hrubopluché obilky o menší objemové váze. Pěstovaly se v chudých půdách.

Jihočeská obec či městečko Lhenice ležící v šumavském podhůří je odedávna známá jako středisko pěstování ovoce a ovocnářství. Jak uvádí kniha Lhenice, zahrada jižních Čech již: „v roce 1561 posílají Lheničtí na krumlovský zámeček sud jablek a sud hrušek s vysvětlením, že bůh obdařil jejich sady mimořádnou úrodou.“ Z jiných písemných pramenů víme, že tehdy „byl mimořádně úrodný rok a že na vysokou úrodu ovoce mělo vliv i pečlivé ošetřování stromů.“ Ve znaku obce Lhenice je zachycen jablonový strom.

Na znaku, který udělil Lhenicím král Ferdinand I v roce 1544, vidíme „štěp jablonový s ovotcem“. Obraz odkazuje na dlouhou ovocnářskou tradici a ovoce, jímž byla oblast kolem městečka vyhlášena. (Obrázek z knihy Lhenice, zahrada jižních Čech od V. Starého a kolektivu z roku 1983.)

Mezi gengelskými odrůdami rajčat najdeme odrůdu nazvanou Roubičkovu pupíkatou (LYC026). Toto rajče jsme získali v roce 2007 od soukromého dárce, který o něm napsal: „...keříčkového červeného rajčete, pěstují je více jak 30 let. Semena jsem dostal od sousedů. Pěstují je ve skleníku, je poměrně rané a bohatě rodí. Barva je

tmavě červená, oválný tvar s výrazným pupíkem. Dužnina tuhá a velmi dobrá.“ Podle podmínek mají keříčky i velmi bohatou násadu plodů a vyžadují proto vyvážení ke kolíku, aby se větve nevylomily. K osívaření dárce napsal: „Každý rok ponechám na semeno největší plod. Zatím největší vážilo 128 gr.“ Letos u nás dosáhl velký plod váhy 150 gramů.

Vpohádce Na Martinově hati (O hejkalovi II) spisovatele Dominika Filipa, která vyšla v roce 1931 v knize Zlatá studánka, je zachyceno sucho následujícími slovy: „Ale přišlo nové léto a to bylo velmi suché. Len vyrostl sotva na píd' od země, žito nebylo delší a klásky na něm jako paličky. Býlí na úhorech vyrostlo sotva od země...“ Obraz sucha je zde přiblížen zakrslým růstem hlavních zemědělských plodin, kdy len i žito, které bývají jinak vysoké či velmi vysoké, zůstaly zakrnělé a maličké. Sucho bylo dokonce takové, že nerostl ani plevel na úhorech.

Vlednu 2026 jsme zaslali z gengelské sbírky několik odrůd lnu do Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity. Mezi lny zaslanými do ústavu Agritec Šumperk byly jak naše staré odrůdy, např. Šumerský Textilák (LIN024), Šumerský Modran (LIN025), Šumerský Horal (LIN026), tak několik zahraničních, např. Hohenheimer Weissblühender (LIN031) či Eckendorfer Langflachs (LIN046).

Suché a horké léto roku 2026 svědčilo v gengelských pod-

Rajče Roubičkovu pupíkaté má na konci plodu výrůstek, jakýsi pupík či pupíček. Násada plodů na keříku bývá hojná a vysoká.

mínkách cizrně beraní (Cicer arietinum), která přinesla celkem dobrý výnos. Podobně tomu bylo v roce 2015, který také patřil k nejteplejším rokům. U nás ani za největších veder cizrna netrpí suchem, naopak v běžných a vlhčích rocích často semena v luscích plesniví, výnos je slabý.

pd

Osivo cizrných odrůd Slovienka (Badín) (CIC002), na záběru vlevo a odrůdy bagovec (CIC006) ze sklizně 2026. Slovienka (Badín) má o něco menší semena, hladká, kulovitá, trochu připomínající kulovitý hrách, bagovec pak větší, na povrchu více zvrásněná semena, snad o něco více připomínající beraní hlavu, která dala cizrně druhové jméno.

ZPRAVODAJ biodiverzity a uchování starých odrůd, ročník 9, číslo 5/2026. Číslo vyšlo v říjnu 2026. Zpravodaj vydává v elektronické podobě (pdf) Gengel, z. ú., Rankov 52, 374 01 Trhové Sviny, www.gengel.cz, 6 čísel ročně. Odpovědný redaktor Ing. Petr Dostálek. Distribuce ZPRAVODAJE předplatitelům prostřednictvím e-mailu. Distribuci, předplatitelský servis, sazbu zprostředkovává vhpřess Hradec Králové, 608 476 828. Objednávky směřujte na vhpřess1@seznam.cz. Předplatné na rok 2026 činí 250 Kč, úhradu můžete zaslat na účet 231 925 6023/0800 s uvedením své e-mailové adresy v poznámce.